2/2020. Polgári jogegységi határozat

gépjárműtörzskönyv hitelező általi birtokban tartásának atipikus biztosítéki jellege tárgyában [1]

A Kúria összevont polgári-gazdasági-munkaügyi jogegységi tanácsa a Fővárosi Ítélőtábla elnökének indítványa alapján a gépjárműtörzskönyv atipikus biztosítéki jellegének értelmezése tárgyában lefolytatott jogegységi eljárásban meghozta a következő

jogegységi határozatot:

Gépjármű vásárlásának finanszírozására kötött kölcsönszerződés atipikus biztosítékaként is érvényesen kiköthető a hitelező javára a törzskönyv birtokban tartásának joga a teljes kölcsöntartozás visszafizetéséig, amennyiben a felek kölcsönszerződéséből, illetve a részévé vált általános szerződési feltételekből egyértelműen kitűnik, hogy a törzskönyv birtokban tartásának joga a kölcsönszerződés önálló biztosítékául szolgál.

Indokolás

I.

A Fővárosi Ítélőtábla elnöke a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 33. § (1) bekezdés *a)* pontja, valamint a 32. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján – az indítvány szöveges tartalma és indokai szerint az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása céljából – jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat hozatalát indítványozta abban a kérdésben, hogy a jármű megvásárlásához kölcsönt nyújtó hitelező a jármű tulajdonjogát érintő korlátozás hiányában – vagy korlátozás esetén a korlátozás megszűnését követő időre – rendelkezhet-e érvényesen a jármű tulajdonosát megillető törzskönyvről úgy, hogy az a kölcsöntartozás teljes megfizetéséig a hitelezőt illeti.

Indítványában jelezte, hogy a gépjárműtörzskönyv kiadása iránt indított perek ítélkezési gyakorlatában eltérő a gépjárművásárlási célú kölcsönszerződések azon kikötésének megítélése, amely szerint a hitelező a kölcsöntartozás teljes megfizetéséig – a szerződés önálló biztosítékaként – jogosult a finanszírozott gépjármű törzskönyvének birtoklására. A Kúria a törzskönyv visszatartását a szerződési szabadság által megengedett atipikus biztosítékként értékeli (Pfv.V.21.971/2015/6., Gfv.VII.30.505/2018/6. számú határozatok), míg a Fővárosi Ítélőtábla egyes tanácsai a vizsgált szerződéses feltételt az elidegenítési tilalom célját szolgáló, a dologra vonatkozó jog hiányában a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: rPtk.) 114. § (2) bekezdésébe ütköző, ezáltal az rPtk. 200. § (2) bekezdése szerint semmis kikötésként értelmezik (5.Pf.20.622/2019/5/II., 13.Gf.40.641/2017/5-II. számú ítéletek).

1 Megjelent: Magyar Közlöny 2020/243.

Az indítványozó rámutatott, hogy a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) szabályozásából, kiemelten a gépjármű tulajdonjogát igazoló törzskönyv szabályából [81. § (1) bekezdés] és a törzskönyv kiadásának rendjéből [81. § (3) bekezdés, 84. § (3) és (4) bekezdés] következően, törzskönyv nélkül a gépjármű eladója nem tudja igazolni a tulajdonjogát, nem tudja továbbá biztosítani a vevő részére az új törzskönyv kiállítását sem, amellyel a vevő tudná igazolni a megszerzett tulajdonjogát. A tulajdonost megillető törzskönyv hitelezőnél való elhelyezéséből a vevő egyúttal arra is következtet, hogy a jármű tulajdonjoga korlátozott. Az rPtk. a hatálya alatt kötött szerződésekben egyedül elidegenítési és terhelési tilalom alapításával, ennélfogva az rPtk. 114. § (2) bekezdésében írt korlátok között engedte a jármű tulajdonjogának korlátozását. Ilyen törvényben meghatározott korlát, hogy az elidegenítési és terhelési tilalom az átruházónak vagy más személynek a dologra vonatkozó jogát kell biztosítsa. Ebből az következik, hogy gépjármű vásárlására nyújtott kölcsönszerződés esetén az elidegenítési és terhelési tilalom a hitelező biztosítéki célú vételi jogát védhette, a megjelölt tulajdoni korlát azonban magának a kölcsönkövetelésnek a biztosítására nem volt alapítható. A törzskönyvre vonatkozó vizsgált szerződéses feltétel az elidegenítést kívánja elidegenítési tilalom kikötése nélkül, más módon tiltani. A kikötés a rendelkezési jog gyakorlásának egyéb módon megvalósuló tiltásaként lényegében az elidegenítési tilalom meghosszabbításaként fogható fel. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénynek (a továbbiakban: Ptk.) – a Ptk. hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptké.) 46. §-a szerint a törvény hatálybalépése előtt kikötött korlátozásokra is irányadó – 5:32. § (3) bekezdése, 5:31. § (2) bekezdése, továbbá a Kormányrendelet 84. § (3) és (4) bekezdése értelmében nem tartható vissza a törzskönyv a vételi jog, illetve az azt biztosító elidegenítési és terhelési tilalom ötéves időtartamának leteltével. Jogirodalmi álláspontok kiemelésével kitért arra is az indítvány, hogy a törzskönyv – mint gépjárműokmány – visszatartásának joga nem szerződésszegési szankció, ezért nem szolgálja az adós teljesítőkészségét, teljesítési képességét pedig azért nem, mivel nem értékpapír, nem bővíti a hitelező rendelkezésére álló vagyon körét. A hitelező célja a vizsgált kikötéssel az okmánnyal érintett gépjármű eladásának megakadályozása.

Az indítványozó végül kérdésként fogalmazta meg azt is, hogy hivatalból kell-e észlelnie a bíróságnak az adós által a törzskönyv kiadására kezdeményezett perben a törzskönyv visszatartását szabályozó szerződéses rendelkezés bármely okból jelentkező semmisségét, avagy elegendő, ha a szerződési feltételnek az rPtk. 207. § (1) bekezdése szerinti értelmezésével megállapítja, hogy a kikötés meddig jogosítja a hitelezőt a törzskönyv birtoklására.

II.

A legfőbb ügyész a jogegységi indítványra adott nyilatkozatában úgy foglalt állást, hogy a jármű megvásárlásához kölcsönt nyújtó hitelező a jármű tulajdonjogát érintő korlátozás hiányában vagy a korlátozás megszűnése utáni időre is rendelkezhet érvényesen az egyébként a jármű tulajdonosát megillető törzskönyvről oly módon, hogy az a kölcsöntartozás teljes megfizetéséig őt illeti, feltéve, hogy a jogosultságot a kölcsönügylet atipikus biztosítékaként kötötte ki.

III.

Gépjárművásárlási célú kölcsönügyletekkel kapcsolatban elterjedt szerződéses megoldás – a hitelező javára szóló vételi jog, valamint annak biztosítására elidegenítési és terhelési tilalom előírásán túlmenően – az a további kikötés, amely a hitelezőt feljogosítja a finanszírozott gépjármű törzskönyvének birtoklására. Ez utóbbi rendelkezés az ismertté vált szerződéses konstrukciókban két, egymástól jól elhatárolható szabályozási módszerrel fordul elő. Az egyik, a gyakorlatban tipikusnak tekinthető esetben a hitelezőnek a törzskönyv birtoklásához való joga

– a felek között a kölcsönszerződés mellett létrejött külön megállapodások, jellemzően vételi jogot alapító szerződés, adásvételi szerződés szerint – kizárólag a javára kikötött vételi jogot, illetve az ahhoz kapcsolódó elidegenítési és terhelési tilalmat biztosító járulékos jog, ennélfogva a biztosított jog gyakorlása nélkül, járulékos jellege szerint maga is megszűnik a vételi jog megszűnésével. A hitelezési gyakorlatban jóval ritkábban előforduló további – a bíróságok által nem egységesen megítélt – esetekben a törzskönyv visszatartásának joga önálló, más biztosítékhoz nem tapadó biztosítékként jelenik meg azáltal, hogy a felek megállapodása szerint a hitelező a teljes kölcsöntartozás megfizetéséig jogosult a finanszírozott gépjármű törzskönyvének birtoklására.

A törzskönyv kiadására irányuló perekben a bíróságok ez utóbbi szerződéses feltételt, a törzskönyv birtoklásához való jog önálló biztosítéki jellegét ítélik meg eltérően.

Az ítélkezési gyakorlatban megjelenő egyik álláspont a törzskönyv birtoklását a szerződési szabadság [rPtk. 200. § (1) bekezdés] által megengedett atipikus biztosítékként értékeli, biztosítéki jellegét, tartalmának és feltételeinek meghatározását – a felek rendelkezési joga alá tartozó kérdésként – a felek szerződésére utalja. A törzskönyv birtoklása eszerint kiköthető a kölcsönszerződés önálló biztosítékaként is, amely esetben a hitelező a kölcsönszerződésből eredő tartozás maradéktalan megfizetéséig nem tartozik kiadni a törzskönyvet (Kúria Pfv.V.21.971/2015/6., Pfv.VI.20.558/2016/5., Pfv.I.21.202/2015/4., Gfv.VII.30.852/2016/6., Gfv.VII.30.534/2018/3., Fővárosi Ítélőtábla 20.Gf.40.415/2018/11., 10.Gf.40.048/2017/6-II., Szegedi Ítélőtábla Pf.II.20.007/2015/5., Pf.II.20.023/2018/4., Pécsi Ítélőtábla Pf.V.20.062/2019/7., Pf.V.20.135/2017/5. számú határozatok).

A másik – a Fővárosi Ítélőtábla gyakorlatában jelentkező és magában az indítványban is képviselt – álláspont szerint a törzskönyvre vonatkozó szerződéses feltétel nem fogadható el a kötelem önálló atipikus biztosítékaként. A vizsgált kikötés a gépjármű elidegenítését és terhelését korlátozó funkcióján keresztül, a dologra vonatkozó biztosított jog hiányában az rPtk. 114. § (2) bekezdésébe ütközik, az rPtk. 200. § (2) bekezdése szerint semmis, ezért a hitelező a törzskönyvet a vételi jog megszűnésével köteles kiadni (5.Pf.20.622/2019/5/II., 13.Gf.40.641/2017/5-II. számú ítéletek). A törzskönyv hiányában az eladó a tulajdonjogát igazolni, anélkül pedig a gépjárművet átruházni (megterhelni) nem tudja; a törzskönyv hitelező általi birtokban tartása a pénzfizetési kötelezettség teljesítéséig az elidegenítés és terhelés tilalmát valósítja meg (13.Gf.40.641/2017/5-II. számú ítélet).

IV.

A jogegységi tanács álláspontja az indítványban meghatározott elvi kérdéssel kapcsolatban a következő:

1. A törzskönyv a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló 1999. évi LXXXIV. törvény (a továbbiakban: Kknytv.) 2. § 6. pontja, valamint a Kormányrendelet 81. § (1) és (3) bekezdése értelmében a jármű tulajdonjogát igazoló járműokmány, amelyet a közlekedési igazgatási hatóság a jármű első forgalomba helyezése során, majd ezt követően a jármű tulajdonjogában bekövetkezett változás nyilvántartásba vételekor (illetve a törzskönyvben feltüntetett bármely más adatot érintő változás esetén) állít ki a korábbi törzskönyv egyidejű visszavonása mellett. Lényegét tekintve a törzskönyv a járműnyilvántartás vonatkozó adataival megegyező tartalommal kiállított okirat a jármű tulajdonjogának igazolására, a hozzá társítható joghatások a járműnyilvántartással összefüggésben tárhatók fel.

A járműnyilvántartás a Kknytv. 2. § 2. pontja értelmében a járműtulajdonos (üzembentartó), a külön törvény alapján nyilvántartott jármű, valamint a járműokmány adatait és az adatokban bekövetkezett változásokat (történeti állomány) egységesen tartalmazó elektronikus nyilvántartás. A járműtulajdonos (üzembentartó) adataira nézve tartalmazza a nyilvántartás a természetes és jogi személyek azonosító adatai mellett a tulajdonjog és az üzembentartói jog kezdetének és megszűnésének időpontját [Kknytv. 9. § (1) bekezdés *a)–e)* pontok], tulajdonjog-változás esetén – a tulajdonszerző bejelentéséig – a nyilvántartásba bejegyzett tulajdonos bejelentése alapján a tulajdonszerzőre vonatkozó nyilvántartási adatokat, a tulajdonjog-átruházás időpontját, a bejelentés tényét és idejét is [Kknytv. 9. § (1a) bekezdés]. Járművel kapcsolatos nyilvántartási tartalom többek között – az azonosító és műszaki jellegű adatokon felül – a forgalmazási korlátozásra, a járműokmányok, idetartozóan a törzskönyv jelére, kiadására, érvényességére, cseréjére, visszavonására, továbbá elvesztésére, megsemmisülésére vonatkozó adat [Kknytv. 9. § (2) bekezdés *c)–e)* pontok].

A közlekedési igazgatási hatóság feladatát a járműnyilvántartással összefüggésben a nyilvántartási adatok és azok változása átvezetésében határozza meg a törvény, feladatába tartozik továbbá a hatóságnak a törzskönyv kiállítása és kiadása az ügyfél részére [Kknytv. 5. § (1) bekezdés *b)* és *e)* pont].

A járműnyilvántartás rendeltetésének betöltését szolgálja a törvényben előírt bejelentési kötelezettség a nyilvántartott adatok módosulása esetén, átvezetésük kezdeményezésére [Kknytv. 33. § (1) bekezdés *a)–e)* pontok].

Jármű tulajdonjogát érintő változás esetén – eltérő joghatállyal – mindkét felet bejelentési kötelezettség terheli, amelyet a Kknytv. 33. § (6) bekezdése, illetve a közúti közlekedési nyilvántartásba bejegyzett jármű tulajdonjogának, illetve üzembentartó személyének változását igazoló teljes bizonyító erejű magánokiratnak a közlekedési igazgatási eljárásban történő felhasználhatóságához szükséges kötelező tartalmi elemekről szóló 304/2009. (XII. 22.) Korm. rendelet [a továbbiakban: 304/2009. (XII. 22.) Korm. rendelet] szerint teljes bizonyító erejű, egyúttal külön tételezett kötelező tartalmi elemekkel bíró magánokirattal kell teljesíteniük. A jármű elidegenítését követően a járműnyilvántartásba bejegyzett – tulajdonjogát átruházó – tulajdonos kötelezettsége az eladás bejelentése, a jármű új tulajdonosának pedig a tulajdonjog változásbejegyzésének kezdeményezése, az új tulajdonos adatait tartalmazó törzskönyv kiadására irányuló közlekedési igazgatási eljárásban. Az átruházó bejelentésére – amennyiben a Kknytv. 33. § (6) bekezdésében foglaltak szerint megfelel az elvárt formai és tartalmi követelményeknek, és a gépjárművet a nyilvántartás szerint nem terheli forgalmazási korlátozás – a közlekedési igazgatási hatóság a bejelentés tényét és idejét a nyilvántartásba bejegyzi [304/2009. (XII. 22.) Korm. rendelet 1. § *b)* és *c)* pontok, 2. § (1)–(5) bekezdés].

Az, ha a jármű tulajdonának átruházására kötött szerződés nem rendelkezik a 304/2009. (XII. 22.) Korm. rendeletben meghatározott kötelező tartalmi kellékekkel, nem eredményezi az ügylet érvénytelenségét, a jogügylet kötelmi hatályát nem rontja le. A jelzett tartalmi hiányosság az adott okiratot csupán a járműnyilvántartásba való bejegyzésre – a tulajdonosváltozás átvezetésére – teszi alkalmatlanná.

A járműnyilvántartás az abba bejegyzett adatok, illetve azok változása tekintetében nem konstitutív – nem jogot keletkeztető – hatályú, hanem deklaratív, a bejegyzett jogokat, tényeket igazoló természetű. A nyilvántartó hatóság a járműnyilvántartásban vezetett adatokra nézve csupán regisztratív tevékenységet végez. A gépjármű feletti tulajdonjog létrejöttének, módosulásának (átszállásának) nem feltétele a járműnyilvántartási bejegyzés.

Mindebből következően a jármű tulajdonjogának átszállásához az ingó dolgok átruházásának általános polgári jogi szabályai szerint – ami a magyar szabályozási megoldásban tradíciós rendszert jelent – egyedül a jogcímet keletkeztető (érvényesen létrejött) szerződés és a dolog átadása szükséges [rPtk. 117. § (2) bekezdés, Ptk. 5:38. § (1) bekezdés].

A járműnyilvántartási bejegyzés jogi természete meghatározza a jármű első forgalomba helyezésével, majd pedig a tulajdonosváltozások nyilvántartásba vétele alkalmával kiállított járműokmány, a törzskönyv jellegét is.

A Kormányrendelet 81. § (1) bekezdése a törzskönyvet a jármű tulajdonjogát igazoló okiratként definiálja, a (4) bekezdés pedig arról is rendelkezik, hogy a törzskönyv birtokosát – az ellenkező bizonyításáig – a jármű jogszerű tulajdonosának kell tekinteni.

A szabályozás értelmében a törzskönyv pusztán okirat, nem minősül értékpapírnak, ezáltal nem tulajdonítható a törzskönyvnek az értékpapírok sajátja: az érintett dologgal (jármű) kapcsolatos dologi jogokat megtestesítő jelleg. A törzskönyvből származtatható jogok nem azonosak az alapul fekvő jogviszonyból eredő, a dologra vonatkozó tulajdonosi jogokkal.

A jármű tulajdonosa a jármű feletti rendelkezési jogát – bármely tulajdonosi részjogosítvány átengedését – nem a törzskönyv átadásával gyakorolja. A járműre kötött adásvételi szerződés érvényességének, a jármű tulajdonjoga átruházásának nem feltétele, hogy a tulajdonos (az eladó) a szerződéskötéskor vagy a jármű birtokba adásakor a törzskönyv birtokában legyen. A törzskönyv birtokosa pedig, ha nem ő az abban feltüntetett tulajdonos, egyedül abban az esetben tudja tulajdonosként bejegyeztetni adatait a járműnyilvántartásba, amennyiben a tulajdonostól levezethető tulajdonszerzését a jogcímet keletkeztető szerződéssel (más jogi aktussal) megfelelően alátámasztja.

2. A tulajdonjog tartalma klasszikusan – a jogosultságok oldaláról megközelítve – a birtokláshoz való jog, a használathoz és hasznosításhoz való jog, valamint a rendelkezési jog hármasában ragadható meg. A rendelkezési jog az, amelynek gyakorlásával bármelyik tulajdonosi részjogosítvány átengedhető, korlátozható. A tulajdonost a rendelkezési jogba tartozóan illeti meg, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje, a dolgot biztosítékul adja, a dolog tulajdonjogát másra átruházza vagy azzal – az ingatlan kivételével – felhagyjon.

Az rPtk.-ban és a Ptk.-ban egyaránt intézményesített tulajdonjogi korlátozás – a dologra vonatkozó vételi, visszavásárlási, elővásárlási jogon, a kisajátítási jogon és a dolog forgalomképtelenné minősítésén túl – a tulajdonos rendelkezési jogát csorbító elidegenítési és terhelési tilalom, amelynek értelmében a tulajdonos a dolog tulajdonjogát másra nem ruházhatja át, illetve nem jogosult a dolgot biztosítékul adni. Az elidegenítési és terhelési tilalomba ütköző rendelkezés jogkövetkezménye aszerint alakul eltérően, hogy a tilalom kötelmi hatályú, vagyis kizárólag a szerződő felek egymás közti viszonyában érvényesül, avagy dologi – harmadik felekre is kiterjedő – hatályú.

Az elidegenítési és terhelési tilalomnak a törvény rendelkezéséből fakadó sajátossága, hogy meghatározott jogok biztosításához kötött (járulékos), ebből következően fennállása időben korlátozott, jogosultjának személye – akinek jogát a tilalom védi – minden esetben meghatározható.

Az elidegenítési és terhelési tilalom szabályozásának előzőekben ismertetett vonása nem egyedi – nem kizárólag az elidegenítési és terhelési tilalom sajátja –, a dologi jogok zártkörűségének elve szerint ugyanis az idetartozó jogok mindegyikét jellemzi.

A dologi jogok zártkörűsége a tulajdonjogi szabályozás magától értetődő elve. Az, hogy a dologi jogok köre zárt, kézenfekvő válasz a dologi jogi jogviszonyok abszolút szerkezetére, egyúttal biztosítéka annak, hogy a tulajdonjog részjogosítványai időben és terjedelemben csak korlátozottan váljanak el az absztrakt értelemben vett tulajdonjogtól.

Az elidegenítési és terhelési tilalom – az előzőekhez igazodóan – tradicionálisan szűk körben, kizárólag járulékosan alapítható szerződéssel; nem köthető ki sem önálló, absztrakt biztosítékként, sem pedig pénzkövetelés biztosítására. Az rPtk. szabályozási megoldása – a II. világháború előtti magánjogi gyakorlat talaján – kizárólag az átruházó vagy más személy dologra vonatkozó jogának biztosítására és egyedül a tulajdonjog átruházásának alkalmával engedte az elidegenítés és terhelés jogának szerződéses kizárását vagy korlátozását [rPtk. 114. § (2) bekezdés]. A Ptk. a gyakorlati igények felismerésével már megengedőbb a korábbi szabályozáshoz képest: a tulajdonátruházás alkalmán kívül is lehetővé teszi az elidegenítési és terhelési tilalom kikötését, a tilalomba ütköző rendelkezés jogkövetkezményeként pedig – nem érvénytelenségről, hanem – relatív hatálytalanságról rendelkezik [Ptk. 5:31. § (1) bekezdés, 5:32. § (1) bekezdés]. Közös vonása a korábbi és a hatályos polgári jogi szabályozásnak, hogy a jóhiszemű, ellenérték fejében szerzők jogszerzését a szerződéses tilalom dologi hatályával szemben is védik.

Az arra vonatkozó megállapodás azonban, amely a jármű megvásárlásához nyújtott kölcsön visszafizetéséig kötelmi jogcímet biztosít a hitelező számára a törzskönyv birtokban tartására, a járműnyilvántartás és a törzskönyv jogot keletkeztető, illetve megtestesítő hatásának hiányában önmagában nem zárja ki, nem korlátozza a tulajdonos rendelkezési jogát – így a gépjármű elidegeníthetőségét, a tulajdonjog harmadik személyekkel szembeni érvényesíthetőségét –, ennélfogva nem minősíthető a tulajdonost megillető jogosultságok oldaláról a tulajdonjog magánjogi korlátozásának, tartalmát, joghatását tekintve nem azonosítható az elidegenítési és terhelési tilalommal. Az ilyen megállapodás, tehát a kölcsönszerződésből eredő követelés biztosítékaként a hitelező javára a kölcsöntartozás teljesítéséig a törzskönyv birtoklására vonatkozó (egyben abban ki is merülő) jog kikötése kétségkívül nem személyi jellegű biztosítékot keletkeztet, hiszen az adós mellé más személy saját vagyonával nem lép be a helytállásra kötelezettek közé, és nem hoz létre a hagyományos értelemben tipizált dologi biztosítékot sem, mivel sem a dolog tulajdonjogának megszerzésével (tulajdonjog-fenntartás, biztosítéki célú tulajdonátruházás, óvadék), sem pedig a dolog értékékesítése során befolyó vételárból (zálogjog) nem biztosít külön fedezetet és kielégítési jogot a hitelező számára.

E – kötelmi hatályú, tehát a szerződő felek egymás közötti viszonyában érvényesülő – szerződéses kikötés sajátosságát az adja, hogy közvetlen és közvetett tárgyán, a törzskönyv birtoklásán és annak tűrésén, továbbá magán a törzskönyvön túlmenően hat: polgári jogi jogalanyoknak a dologgal kapcsolatos magatartását, egyes jogaik és kötelezettségeik mikénti gyakorlását – direkt meghatározásuk nélkül – közvetve, alapvetően az érintett jogalanyok érdekei mentén befolyásolja. Jogilag nem zárja ki, nem korlátozza a jármű elidegenítését, de gyakorlati szempontból megnehezíti azt, törzskönyv hiányában ugyanis a tulajdonos a járművet gyorsan, viszonylagosan rövid idő alatt nyilvánvalóan csak speciális vevői kör részére, jóval a forgalmi értéke alatt tudja értékesíteni. Az a megállapodás tehát, amely szerint az adós az általa megvásárolt, de a hitelező által finanszírozott gépjármű törzskönyvét törlesztési kötelezettsége maradéktalan teljesítésével kaphatja meg, az adós magatartását indirekt módon – alapvetően a törzskönyv nélküli gépjárművek iránti speciális keresleti (vevői) oldal magatartásán, a piaci törvényszerűségek visszacsatolásán keresztül – orientálja, az adóst abba az irányba tereli, hogy törzskönyv nélkül, forgalmi értéke alatt ne értékesítse a járművet.

Az ilyen szerződéses kikötés ezért végeredményét tekintve egyrészt a kölcsönszerződésnek megfelelő magatartásra ösztönzi az adóst, vagyis a teljesítési készségét növeli, másrészt abba az irányba hat, hogy a hitelező által finanszírozott gépjármű az adós vagyonában maradjon. Ennélfogva a hitelező által finanszírozott gépjármű – mindenki más követelésével azonos rendben – fedezetet jelent a hitelező követelésének kielégítésére. Mindezzel a törzskönyv hitelező általi birtokban tartásának joga – a hitelező külön, más hitelezőt megelőző kielégítési joga nélkül – közvetetten, de mégis fedezetképzővé, helyesebben fedezetet megtartóvá válik.

A hitelezőt a megállapodás alapján megillető jog, a törzskönyv birtokban tartásának joga ugyanakkor időben és terjedelmében korlátozott, továbbá abban az értelemben járulékos jellegű jog, hogy egyértelműen meghatározott a kötöttsége: a hitelező e joggal biztosított kölcsönkövetelésének megszűnésével – vagyis az adós szerződésszerű teljesítésével – maga a biztosítéki jog is megszűnik. A törzskönyv visszatartására vonatkozó megállapodás hatálya csak a szerződő felekre, tehát a hitelezőre és az adósra terjed ki, harmadik személyekkel szemben nem lehet rá hivatkozni. Lényeges vonása az is, hogy a hitelező számára nem biztosít külön kielégítési jogot, ennélfogva nem töri át az általános polgári jogi szabályok szerinti, valamint a csődjogi és a végrehajtási eljárásban érvényesülő kielégítési szabályokat sem. A törzskönyv birtoklásával kapcsolatos biztosíték a hitelezői követelések jogalkotó által elismert kielégítésének sorrendjét érintetlenül hagyja, a hitelező helyzetét nem teszi előnyösebbé sem tulajdoni, sem kötelmi igénnyel.

A törzskönyv biztosítéki jellegű birtokban tartására vonatkozó megállapodás mindezekre figyelemmel egy olyan sajátos szerződést biztosító mellékkötelezettséget keletkeztet, amely – mivel hatálya csak a szerződő felekre terjed ki, harmadik személyekkel szemben nem lehet rá hivatkozni – nem töri át a dologi jogok zártkörűségének elvét, és – tartalmából következően – nem kerüli meg a hitelbiztosítéki szabályozás kógens rendelkezését (lex commissoria tilalma) sem.

Nem állapítható meg az sem, hogy az ilyen megállapodás kifogásolható módon megbontaná a felek érdekeinek szerződéses egyensúlyát. Jármű vásárlásához felvett kölcsön esetében az adósnak nem a kölcsönből vásárolt gépjármű értékesítésével kell eleget tennie az adott kölcsönszerződésen alapuló fizetési kötelezettségének, a kölcsön segítségével megvásárolt vagyontárgy – mint fedezet – a hitelező követelésének lehetséges biztosítéka, nem pedig az adós teljesítésének. A gépjárműnek a kölcsön futamideje alatti elidegenítése ezért nem értékelhető az adós teljesítésének olyan lehetséges és kizárólagos forrásaként, amelyet a törzskönyv hitelező általi birtoklása a szerződéses érdekegyensúly felborításával vonna el.

Gépjármű vásárlásának finanszírozására kötött kölcsönszerződés esetében mindezek értelmében önálló, atipikus biztosítékként is érvényesen kiköthető a hitelező javára a törzskönyv birtokban tartásának joga a teljes kölcsöntartozás visszafizetéséig, nincs jogi akadálya annak, hogy a felek ilyen tartalmú megállapodást kössenek egymással [rPtk. 200. § (1) bekezdés, Ptk. 6:59. § (1), (2) bekezdés].

Az, hogy a hitelező számára a törzskönyv birtokban tartásának kötelmi hatályú joga a jármű elidegenítésének kizárása vagy korlátozása nélkül, illetve a járműre vonatkozó kielégítési elsőbbséget biztosító jog hiányában, önmagában a kölcsönszerződés megfelelő, illetőleg elegendő biztosítékául szolgálhat-e, nem a megállapodás érvényességének vizsgálatára tartozó kérdés, a törzskönyv birtoklására vonatkozó megállapodás érvényességét nem érinti.

V.

Az előzőekben kifejtettek szerint nem volt megállapítható a törzskönyv hitelező általi birtokban tartásának jogát lehetővé tevő szerződéses kikötés érvénytelensége, ezáltal szükségtelenné vált az indítványozó által felvetett további kérdés – a hivatalból észlelt semmisség adott kikötésre konkretizált szempontrendszerének – vizsgálata. Kizárta a kérdés érdemi vizsgálatát az is, hogy a korábban generális jelleggel megfogalmazott iránymutatások [1/2005. (VI. 15.) PK vélemény, 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény] biztosítják a semmisségi ok bíróság általi észlelésének egységes és következetes ítélkezési gyakorlatát, a rendelkezési elv érvényesülése, a felek eljárási jogainak rendeltetésszerű gyakorlása mellett. Az indítványozó ebben a körben nem hivatkozott a bíróságok eltérő gyakorlatára a jogegységi eljárást megalapozó körülményként, ezért az általa a semmisségi ok észlelésével összefüggésben kiegészítő jelleggel felvetett kérdés a Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pontja, 33. § (2) bekezdése szerint nem volt érdemben vizsgálható a jogegységi eljárásban.

VI.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a Bszi. 24. § (1) bekezdés *c)* pontja, 25. §-a, valamint 40. § (1) és (2) bekezdése alapján a bíróságok jogalkalmazása egységének biztosítása [Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdés] érdekében, a rendelkező részben foglaltak szerint határozott. Határozatát a Bszi. 42. § (1) bekezdésében írtak szerint a Magyar Közlönyben, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében, a bíróságok központi internetes honlapján és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2020. szeptember 14.

Dr. Darák Péter s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Farkas Attila s. k.,
előadó bíró

Dr. Harter Mária s. k.,
bíró

Dr. Orosz Árpád s. k.,
bíró

Dr. Puskás Péter s. k.,
bíró

Simonné dr. Gombos Katalin s. k.,
bíró

Dr. Zumbók Péter s. k.,
bíró

TARTALOMJEGYZÉK

2/2020. Polgári jogegységi határozat ---- 1
gépjárműtörzskönyv hitelező általi birtokban tartásának atipikus biztosítéki jellege tárgyában ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 2
III. ---- 2
IV. ---- 3
V. ---- 7
VI. ---- 8